

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни: «Економічна теорія»
для студентів спеціальності 015.13 – «Метрологія, стандартизація та сертифікація», 015.20 – «Транспорт», 122 – «Комп'ютерні науки»,
131 – «Прикладна механіка», 132 – «Матеріалознавство»,
133 – «Галузеве машинобудування», 141 – «Електроенергетика,
електротехніка, електромеханіка», 142 – «Енергетичне
машинобудування», 151 – «Автоматизація та комп'ютерно-
інтегровані технології», 152 – «Метрологія та інформаційно-
вимірювальна техніка», 192 – «Будівництво та цивільна інженерія»,
193 – «Геодезія та землеустрій», 274 – «Автомобільний транспорт»,
275.03 – «Транспортні технології»

Харків, ХНАДУ 2021

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни: «Економічна теорія»
для студентів спеціальності 015.13 – «Метрологія, стандартизація та сертифікація», 015.20 – «Транспорт», 122 – «Комп'ютерні науки»,
131 – «Прикладна механіка», 132 – «Матеріалознавство»,
133 – «Галузеве машинобудування», 141 – «Електроенергетика,
електротехніка, електромеханіка», 142 – «Енергетичне
машинобудування», 151 – «Автоматизація та комп'ютерно-
інтегровані технології», 152 – «Метрологія та інформаційно-
вимірювальна техніка», 192 – «Будівництво та цивільна інженерія»,
193 – «Геодезія та землеустрій», 274 – «Автомобільний транспорт»,
275.03 – «Транспортні технології»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № ____ від _____

Харків, ХНАДУ 2021

Укладачі: доц. Шершенюк О.М.
доц. Деділова Т.В.

Кафедра економіки і підприємництва

ВСТУП

В структурі компонентів освітньої програми підготовки бакалаврів технічного напрямку зі спеціальностей 015.13 – «Метрологія, стандартизація та сертифікація», 015.20 – «Транспорт», 122 – «Комп'ютерні науки», 131 – «Прикладна механіка», 132 – «Матеріалознавство», 133 – «Галузеве машинобудування», 141 – «Електроенергетика, електротехніка, електромеханіка», 142 – «Енергетичне машинобудування», 151 – «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 152 – «Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка», 192 – «Будівництво та цивільна інженерія», 193 – «Геодезія та землеустрій», 274 – «Автомобільний транспорт», 275.03 – «Транспортні технології» дисципліна «Економічна теорія» належить до циклу дисциплін вільного вибору здобувача.

Метою вивчення навчальної дисципліни є набуття майбутніми фахівцями ґрунтовних економічних знань, формування у них логіки економічного мислення і економічної культури, навчання їх базовим методам пізнання і аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.

Об'єкт вивчення та/або діяльності: закономірності функціонування та розвитку соціально-економічних систем, соціально-економічних процесів, їх моделювання, прогнозування та регулювання, мотивація і поведінка економічних суб'єктів.

Цілі виконання практичних занять: набуття фахівцями компетентностей щодо теоретико-методичного розв'язання завдань предметної області їх майбутньої професійної діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни: «Філософія», «Історія України».

У подальшому, отримані знання з дисципліни, будуть використані при виконанні кваліфікаційної роботи бакалавра – обґрунтуванні альтернативних напрямів техніко-економічних рішень.

Практичне заняття №1

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ

Мета роботи: вивчити методику розрахунку й аналізу показників валового випуску, проміжного споживання й доданої вартості по галузях економіки

Завдання 1

Є наступні дані про економічну діяльність підприємств нафтогазової промисловості регіону, млрд. грн. (табл. А.1, Додаток А). Визначити: валовий випуск та проміжне споживання; валову й чисту додану вартість.

Завдання 2

У звітному році діяльність машинобудівних підприємств Харківської області характеризувалася наступними даними (у ринкових цінах млрд. грн.), представленими в табл. А.2 (Додаток А)

Розрахувати:

- 1) валовий випуск, проаналізуйте його структуру.
- 2) проміжне споживання.
- 3) валову додану вартість промисловості.

Завдання 3

Є дані про витрати на виробництво й реалізацію продукції в сільськогосподарських підприємствах регіону, млрд. грн. (табл. А.3, Додаток А).

Визначити величину проміжного споживання по галузі «Сільське господарство» регіону й охарактеризуйте графічно його структуру.

Завдання 4

Виходячи з інформації табл. 1.1 і табл. 1.2, необхідно зробити висновки щодо відповідності темпів економічного зростання представлених держав до їх прогнозних значень, розрахованих міжнародними організаціями.

Таблиця 1.1 – Середньорічне зростання ВВП до 2050 р за економетричними моделями, %

Прогнозуюча організація	Горизонт прогнозу	Російська Федерація	КНР	Німеччина	США
Deutsche Bank	2009-2020	-	5,2	1,5	3,1
Harvard-Mint	2009-2020	2,44	4,66	2,17	2,84
Азійський банк розвитку	2010-2030	1,04-1,23	4,15-5,12	1,44-1,94	2,11-2,64
HSBC	2010-2050	4,1	6,2	1,4	0,85
Citibank	2010-2050	3,2	5,3	1,6	2,5

Таблиця 1.2 – Середньорічне зростання ВВП в 2018 р., %

Показник	Російська Федерація	КНР	Німеччина	США
Середньорічне зростання ВВП	3,9	8,8	2,0	2,8

Методичні рекомендації до виконання

Валовий випуск (ВВ) – це вартість продуктів і послуг, вироблених у звітному періоді, і є вихідним показником для розрахунку валового внутрішнього продукту (ВВП) на стадії виробництва. Складовими валового випуску є: випуск продуктів; випуск ринкових послуг; випуск неринкових послуг; побічно вимірювані послуги фінансового посередництва.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) і його модифікація на галузевому рівні – валова додана вартість відноситься до переліку інтегральних показників ефективності економічної системи. На основі показників ВВП виконуються зіставлення країн, а також дається оцінка рівня добробуту населення.

Проміжне споживання – це вартість всіх спожитих благ (за винятком споживання основних фондів) і ринкових послуг протягом даного періоду з метою виробництва інших товарів і послуг.

У проміжне споживання входять:

- 1) матеріальні витрати, що включають у себе:

- вартість спожитих матеріалів та напівфабрикатів;
  - вартість запчастин і матеріалів, використаних для поточного ремонту основних фондів;
  - витрати на робочий спецодяг, взуття, на спеціальне харчування працівників шкідливих виробництв;
  - витрати на паливо й енергію всіх видів;
  - витрати на оплату послуг підприємств зв'язку, власного й найманого транспорту;
  - витрати на придбання тари й пакувальних матеріалів;
  - втрати готової продукції й виробничих запасів;
  - закупівлі готових продуктів харчування й медикаментів установами охорони здоров'я, освіти й благодійних організацій;
  - закупівля готових продуктів харчування, напоїв, тютюнових виробів підприємствами громадського харчування;
  - придбання домашніми господарствами засобів для власної господарської діяльності (покупка інструмента, інвентарю, насіння, добрив та ін.);
  - витрати на поточний ремонт власників жител, включаючи вартість придбаних будівельних матеріалів;
- 2) оплата таких нематеріальних послуг, як:
- канцелярські й поштові видатки;
  - виготовлення бланків;
  - видатки на комунальні послуги, збирання, утилізацію відходів;
  - пожежна й сторожова охорона;
  - видатки на юридичні послуги;
  - витрати на послуги фінансового посередництва;
  - орендні платежі за будинки, спорудження, машини, устаткування, інвентар;
  - витрати на рекламу й маркетинг;
  - видатки на ліцензування й сертифікацію продукції, контроль якості продукції;
  - науково-дослідні й експериментальні роботи;
  - послуги сторонніх організацій у сфері охорони здоров'я, науки, освіти (підготовка й перепідготовка кадрів);
- 3) інші елементи проміжного споживання:
- видатки на відрядження в частині оплати проїзду й готелів;

- представницькі видатки;
- видатки на поліпшення праці працівників (утримування на балансі бань, душових, медичних установ і т.п.);
- видатки на ремонт і гарантійне обслуговування;
- видатки по наборі робочої сили.

Валова додана вартість (ВДВ) визначається як різниця між валовим випуском і проміжним споживанням.

Література: [1,3,5].

Практичне заняття №2

ТОВАРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕВОЛЮЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Мета роботи: ознайомитися з практичними аспектами поведінки споживача, отримати практичні навички з розрахунку показників товарно-грошового обігу.

Завдання 1

Відомо, що на початку року обсяг грошової маси в країні склав $26 \times (i + j)$ млн. грош. од., центральний банк країни протягом року здійснив емісію ще $6 \times (i + j)$ млн. грош. од. Визначте, якою буде сумарна вартість проданих за рік товарів і послуг, якщо швидкість обігу грошей в країні становила $8 + i$ об./рік (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Методичні рекомендації до виконання

Визначення кількості грошей, необхідної для обігу, базується на неокласичній теорії рівняння грошової і товарної маси:

$$M \cdot V = P \cdot Q, \quad (2.1)$$

де M – маса грошей в обігу;

V – середня швидкість обігу грошей;

P – середній рівень цін на товари та послуги;

Q – кількість товарів і послуг, представлених на ринку.

З цього рівняння можна визначити сумарну вартість проданих за рік товарів і послуг ($P \cdot Q$).

Завдання 2

Споживач витрачає $20 \times i$ грн./день, купуючи апельсини і яблука. Гранична корисність яблук для нього дорівнює $20 - 3 \cdot x$, а гранична корисність апельсинів дорівнює $40 - 5 \cdot y$. Ціна 1 кг яблук – $1 + j$ гривня, апельсинів – $5 + j$ гривень. Яку кількість яблук і апельсинів купить раціональний споживач?

Методичні рекомендації до виконання

Згідно з теорією поведінки споживача і теорією вартості товару:

$$\frac{MU_A}{P_A} = \frac{MU_B}{P_B} = \frac{MU_C}{P_C} = \dots = \frac{MU_N}{P_N}, \quad (2.2)$$

де MU_A , MU_B – гранична корисність від споживання блага A та блага B ;

P_A , P_B – ціна блага A та блага B .

Бюджет споживання становить:

$$I = P_A \cdot Q_A + P_B \cdot Q_B + P_C \cdot Q_C + \dots + P_N \cdot Q_N, \quad (2.3)$$

де Q_A , Q_B – кількість спожитого блага A та B відповідно.

Кількість благ, яку купує раціональний споживач, визначається шляхом вирішення системи з рівнянь (2.2) та (2.3).

Завдання 3

На підставі вихідних даних, наведених у табл. 2.1, що характеризують три набори байдужості двох товарів: продукти харчування (F) і розваги (H), виконати наступне:

- 1) побудувати три криві байдужості;
- 2) визначити, яка з кривих байдужості відображає найбільш високий рівень корисності, а яка – відповідає найнижчому її рівню;

3) відобразити на кривих байдужості наступні комбінації товарів:

- 50*H* і 8*F*;
- 45*H* і 4*F*;
- 12*H* і 45*F*;
- 25*H* і 16*F*;
- 21*H* і 12*F*;

4) побудувати бюджетну лінію для кожної з наступних ситуацій за умови, що споживач витрачає 200 грн. в місяць на їжу і розваги. Ціна продуктів харчування і розваг за ситуаціями становить:

- $P_H = P_F = 5$ грн.;
- $P_F = 5$ грн., $P_H = 10$ грн.;
- $P_F = 10$ грн., $P_H = 5$ грн.;
- $P_F = 6$ грн., $P_H = 6$ грн., але доходи споживачів збільшилися до 240 грн. на місяць.

Таблиця 2.1 – *Вихідні дані до завдання 3*

Набір №1		Набір №2		Набір №3	
<i>H</i>	<i>F</i>	<i>H</i>	<i>F</i>	<i>H</i>	<i>F</i>
2	40	10	40	12	45
4	34	12	35	14	40
8	26	14	30	16	35
12	21	17	25	18	30
17	16	20	20	21	25
22	12	25	16	27	20
29	9	30	14	33	17
34	7	37	11	38	15
40	5	43	10	44	13
45	4	50	8	50	12

Методичні рекомендації до виконання

Криві байдужості – являють собою сукупність точок на координатній площині, кожна з яких є споживчим набором, що забезпечує споживачеві однаковий рівень задоволення його потреб.

Набір кривих байдужості для одного споживача і однієї пари благ складає карту байдужості.

Бюджетна лінія – це лінія, всі точки якої представляють сукупність споживчих наборів, які може придбати споживач, повністю витративши свій дохід при заданих цінах.

Література: [4,6,7].

Практичне заняття №3

РУШІЙНІ СИЛИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І ВИРОБНИЦТВА

Мета роботи: вивчити методику розрахунку й аналізу показників валового внутрішнього продукту, експорту та імпорту країни.

Завдання 1

ВВП, який вимірюється в млрд. грн., становить $5465 \cdot (i + j)$, споживання ($\tilde{N}$) – $3657 \cdot (i + j)$, інвестиції (I) – $741 \cdot (i + j)$, а державні закупівлі (G) – $1098 \cdot (i + j)$. Розрахуйте чистий експорт (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 2

Припустимо, що яблука коштували $(0,5 + i)$ дол. США в 2017 р. і $(1 + i)$ дол. США в 2020 р, а апельсини коштували $(1 + i)$ дол. США в 2017 році і $(5 + i)$ дол. США в 2020 р. У 2017 р. було вироблено $(4 + j)$ яблука і $(3 + j)$ апельсина, а у 2020 році – $(5 + j)$ яблук і $(4 + j)$ апельсини. Розрахувати номінальний і реальний ВВП в країні, де виробляються тільки ці 2 товари (якщо прийняти 2017 р за базовий) (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 3

В табл. 1 наведено виробничі можливості країни (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Таблиця 3.1 – Таблиця виробничих можливостей

Тип продукту	Виробничі альтернативи				
	А	В	С	Д	Е
Споживчі товари, млн. од.	$0 \times i$	$2 \times i$	$4 \times i$	$6 \times i$	$8 \times i$
Інвестиційні товари, млн. од.	$30 \times i$	$27 \times i$	$21 \times i$	$12 \times i$	$0 \times i$

Необхідно: 1) побудувати криву виробничих можливостей країни; 2) показати графічно, як зміститься крива, якщо технологія виробництва інвестиційних товарів удосконалилася, а технологія виробництва споживчих товарів залишилась незмінною; 3) визначити альтернативну вартість виробництва однієї одиниці споживчих товарів при нарощуванні виробництва з $2 \times i$ до $4 \times i$ млн. од.

Завдання 4

Національна економіка характеризується такими даними (млн. грн.): ВВП – $7888 \cdot (i + j)$; амортизація – $538 \cdot (i + j)$; нерозподілений прибуток корпорацій – $350 \cdot (i + j)$; внески на соціальне страхування – $385 \cdot (i + j)$; трансферти – $540 \cdot (i + j)$; податки на прибуток корпорацій – $145 \cdot (i + j)$; прибутковий податок з громадян – $685 \cdot (i + j)$; непрямі податки на бізнес – $440 \cdot (i + j)$. Розрахуйте чистий національний продукт країни, національний дохід, особистий дохід і дохід в розпорядженні (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 5

Національна економіка характеризується такими даними (млн. грн.): ВВП – $5000 \cdot (i + j)$; споживчі витрати – $3200 \cdot (i + j)$; державні витрати – $900 \cdot (i + j)$; чистий експорт – $80 \cdot (i + j)$. Розрахуйте величину валових інвестицій, обсяг імпорту та розмір чистого валового продукту, якщо чисті внутрішні інвестиції – $640 \cdot (i + j)$, а експорт – $110 \cdot (i + j)$ (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 6

Розрахуйте темп інфляції в поточному році, якщо номінальний ВВП в минулому році умовно склав $1200 \cdot (i + j)$ млн. грн., в поточному – $1400 \cdot (i + j)$ млн. грн., реальний ВВП в минулому році – $1100 \cdot (i + j)$ млн. грн., а в поточному – $1200 \cdot (i + j)$ млн. грн. (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 7

Економіка описана наступними показниками (млн. грн.): споживчі витрати $5000 \cdot (i + j)$; інвестиції $1200 \cdot (i + j)$; державні закупівлі $700 \cdot (i + j)$; державні трансферти $200 \cdot (i + j)$; виплати відсотків по державному боргу $300 \cdot (i + j)$; ВВП – $1000 \cdot (i + j)$. Розрахуйте дефіцит державного бюджету (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 8

Якщо обсяг реального ВВП впав на $(6 + i)\%$, а чисельність населення в тому ж році скоротилася на $(3 + j)\%$, то як зміниться реальний ВВП на душу населення (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи)?

Методичні рекомендації до виконання

Для розрахунку ВВП може бути використано три методи: за видатками (метод кінцевого використання); за доходами (розподільчий метод); за доданою вартістю (виробничий метод).

Використання цих методів дає однаковий результат, оскільки в економіці сукупний дохід дорівнює величині сукупних витрат, а величина доданої вартості дорівнює вартості кінцевої продукції, при цьому величина вартості кінцевої продукції є не що інше, як сума витрат кінцевих споживачів на покупку сукупного продукту.

Розрахунок ВВП за видатками. ВВП, підрахований за видатками, являє собою суму витрат усіх макроекономічних

агентів, оскільки в даному випадку враховується, хто виступив кінцевим споживачем вироблених в економіці товарів і послуг, хто витратив кошти на їх покупку.

Розрахунок ВВП за доходами. ВВП розглядається як сума доходів власників економічних ресурсів (домогосподарств), тобто як сума факторних доходів.

Розрахунок ВВП за доданою вартістю. ВВП розглядається як сума доданих вартостей по всіх галузях і видах виробництв в економіці.

Література: [2,10,12].

Практичне заняття №4

ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ. ТЕОРІЯ РИНКОВОЇ РІВНОВАГИ

Мета роботи: вивчити методику розрахунку й аналізу показників попиту та пропозиції на товари та послуги відповідно до теорії ринкової рівноваги.

Завдання 1

Попит і пропозиція на ринку описується функціями: $Q_d = 8 \cdot i - P$ і $Q_s = -4 \cdot i + 2P$. Визначити параметри рівноваги, що склалися на ринку (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 2

Визначте коефіцієнт цінової еластичності попиту, якщо відомо, що при ціні $20 \cdot i$ грн. обсяг попиту на товар А складає $600 \cdot i$ одиниць, а при ціні $8 \cdot i$ грн. – $200 \cdot i$ одиниць товару (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 3

Функція попиту на телевізори представлена рівнянням: $Q_d = 2675 \cdot i - P$, а функція пропозиції рівнянням

$Q_s = 2P - 1315 \cdot i$. Знайдіть параметри ринкової рівноваги. Визначте розмір дефіциту або надлишку, якщо уряд встановить ціну на телевізори, яка дорівнює: 1) 1250 грн; 2) 1400 грн (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 4

Функція попиту має вигляд $Q_d = 36 \cdot i - 5P$, функція пропозиції $Q_s = -8 \cdot i + 17P$. Необхідно визначити:

- 1) ціну рівноваги;
- 2) як зміниться попит і пропозицію, якщо ціна встановиться на рівні $4 \cdot i$ грош. од.;
- 3) що станеться з обсягом попиту і пропозиції, якщо ціна встановиться на рівні $1 \cdot i$ грош. од. (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 5

У табл. 4.1 представлені дані, що характеризують ситуацію на ринку товару – меленої кави (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Таблиця 4.1 – Вихідні параметри ринкової рівноваги

Ціна (P)	Обсяг попиту (D)	Обсяг пропозиції (S)
$8 \cdot i$	$70 \cdot i$	$10 \cdot i$
$16 \cdot i$	$60 \cdot i$	$30 \cdot i$
$24 \cdot i$	$50 \cdot i$	$50 \cdot i$
$32 \cdot i$	$40 \cdot i$	$70 \cdot i$
$40 \cdot i$	$30 \cdot i$	$90 \cdot i$

Необхідно:

- а) побудувати криву попиту і пропозиції за даними таблиці;
- б) знайти чому дорівнює рівноважна ціна;
- в) визначити, що буде відбуватися на ринку, якщо ціна меленої кави встановиться на рівні $32 \cdot i$ грош. од.

Методичні рекомендації до виконання

Ринкова рівновага – ситуація на ринку, за якої величина пропозиції рівна величині попиту. Ринкова рівновага існує тоді, коли немає тенденції до зміни ринкової ціни чи кількості товарів, які продаються.

В загальному вигляді функція попиту має наступний вигляд:

$$Q_d = f(P), \quad (4.1)$$

де P – ціна товару(послуги).

Функція пропозиції:

$$Q_s = f(P). \quad (4.2)$$

Знаходження точки ринкової рівноваги відбувається шляхом вирішення системи рівнянь математичних функції, що описують попит та пропозицію на ринку досліджуваних товарів та послуг:

$$Q_d = Q_s. \quad (4.3)$$

Якщо ринок перебуває в рівновазі, то ціна товару така, що кількість товару, яку покупці хочуть придбати, точно збігається з кількістю товару, яку продавці хочуть запропонувати (тобто ринкова ціна є рівноважною).

Враховуючи особливості реальної економіки такий стан не може бути тривалим, тому що з кожною зміною доступності товару на ринку – змінюється і ринковий баланс двох головних ринкових показників: попиту і пропозиції. Як наслідок, виникає надлишок або дефіцит товарів, які в свою чергу однозначно вплинуть на рівновагу і корегуватимуть ціну.

Література: [8,11,13].

Практичне заняття №5 ПІДПРИЄМСТВО В УМОВАХ ДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Мета роботи: вивчити поведінку підприємства на ринку досконалої конкуренції.

Завдання 1

Підприємство виробляє і продає свою продукцію в умовах досконалої конкуренції. Постійні, змінні витрати і обсяг виробництва на наступний період наведені в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані

Варіант	Показник	1	2	3	4	5	6
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Постійні витрати, грн.	50					
	Змінні витрати, грн.	55	138	200	250	310	420
	Ринкова ціна, грн./од.	100					
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
2	Постійні витрати, грн.	100					
	Змінні витрати, грн.	100	138	182	254	368	490
	Ринкова ціна, грн./од.	115	115	115	115	115	115
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
3	Постійні витрати, грн.	75					
	Змінні витрати, грн.	115	160	234	316	430	560
	Ринкова ціна, грн./од.	125	125	125	125	125	125
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
4	Постійні витрати, грн.	45					
	Змінні витрати, грн.	85	168	190	264	353	470
	Ринкова ціна, грн./од.	105	105	105	105	105	105
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
5	Постійні витрати, грн.	56					
	Змінні витрати, грн.	110	170	250	340	440	580
	Ринкова ціна, грн./од.	135	135	135	135	135	135
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
6	Постійні витрати, грн.	94					
	Змінні витрати, грн.	180	248	380	410	540	700
	Ринкова ціна, грн./од.	150	150	150	150	150	150
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
7	Постійні витрати, грн.	73					
	Змінні витрати, грн.	150	215	293	378	491	630
	Ринкова ціна, грн./од.	130	130	130	130	130	130
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
8	Постійні витрати, грн.	60					
	Змінні витрати, грн.	153	194	268	364	415	600
	Ринкова ціна, грн./од.	110	110	110	110	110	110
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці 5.1

1	2	3	4	5	6	7	8
9	Постійні витрати, грн.	115					
	Змінні витрати, грн.	210	285	345	464	590	735
	Ринкова ціна, грн./од.	155	155	155	155	155	155
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6
10	Постійні витрати, грн.	70					
	Змінні витрати, грн.	123	154	196	316	441	602
	Ринкова ціна, грн./од.	150	150	150	150	150	150
	Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6

На підставі наведених даних необхідно:

1. Визначити найбільш вигідний для підприємства обсяг реалізації, використовуючи для цього:

- метод зіставлення сукупних показників;
- метод зіставлення граничних показників;

2. Побудувати на графіку криві TR і TC і знайти прибуток при найбільш вигідному для підприємства обсязі реалізації.

3. Зобразити на іншому графіку криві MC і MR. Відзначити і показати значення найбільш прибуткового для підприємства обсягу реалізації.

4. Визначити, яку найменшу ціну реалізації, може прийняти підприємство в короткостроковому і довгостроковому періодах.

Методичні вказівки

Прибуток підприємства – це різниця між сукупною виручкою (доходом, TR) і сукупними витратами (TC).

$$P_m = TR - TC, \quad (5.1)$$

$$TP = P_x \times Q_x, \quad (5.2)$$

де P_x – ціна проданого товару;

Q_x – обсяг продажів.

Додаткову виручку, отриману від продажу кожної одиниці товару, називають граничною виручкою (доходом, MR):

$$MR = \frac{TR_2 - TR_1}{Q_2 - Q_1}. \quad (5.3)$$

Граничні витрати (MC) – це додаткові витрати, які пов'язані з виробництвом додаткової одиниці продукту. Тобто це витрати на випуск останньої одиниці продукту.

$$MC = \frac{TC_2 - TC_1}{Q_2 - Q_1}. \quad (5.4)$$

Максимально прибуткова рівновага – це такий стан підприємства, при якому обсяг пропонованих благ визначається на рівні, коли ринкова ціна дорівнює граничній виручці і граничних витрат:

$$P_m = MC = MR. \quad (5.5)$$

У короткостроковому періоді конкурентне підприємство, не маючи можливості вплинути на ціну, прагне максимізувати прибуток або мінімізувати витрати. Для цього воно змушене встановлювати той чи інший обсяг виробництва.

Для такого підприємства існує два методи максимізації прибутку: 1) метод зіставлення сукупних витрат і сукупної виручки; 2) метод зіставлення граничних витрат і граничної виручки.

Завдання 2

Розрахуйте індекс Херфіндаля-Хіршмана (Herfindale – Hirshman Index – ННІ) для умов, наведених в табл. 5.2.

За розрахованим показником, зробіть висновок щодо того, в межах яких типів ринку (досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія) діють фірми (табл. 5.3).

Дайте коротку характеристику одного з них.

Методичні вказівки

Індекс Херфіндаля-Хіршмана:

$$ННІ = \sum_{j=1}^n P_j^2 = P_1^2 + P_2^2 + \dots + P_n^2, \quad (5.6)$$

Таблица 5.2 – Вихідні дані для розрахунку рівня інтенсивності конкуренції в галузі

Підприємство	Галузь А		Галузь Б		Галузь В		Галузь Г	
	Обсяг реалізації продукції, тис. т	Частка на ринку (X_i)	Обсяг реалізації продукції, тис. т	Частка на ринку (X_i)	Обсяг реалізації продукції, тис. т	Частка на ринку (X_i)	Обсяг реалізації продукції, тис. т	Частка на ринку (X_i)
		X_i^2		X_i^2		X_i^2		X_i^2
№1	$45679 \times i$		$12265 \times i$		$45896 \times i$		$45896 \times i$	
№2	$5486 \times i$		$4589 \times i$		$12589 \times i$		$4589 \times i$	
№3	$2548 \times i$		$12369 \times i$		$12365 \times i$		$25698 \times i$	
№4	$12569 \times i$		$11589 \times i$		$8956 \times i$		$25478 \times i$	
№5	$13007 \times i$		$7965 \times i$		$12587 \times i$		$3698 \times i$	
№6	$14589 \times i$		$10336 \times i$		$12658 \times i$		$12589 \times i$	
№7	$5687 \times i$		$1548 \times i$		$12589 \times i$		$32547 \times i$	
№8	$78523 \times i$		$1258 \times i$		$4587 \times i$		$12547 \times i$	
№9	$4562 \times i$		$12369 \times i$		$56898 \times i$		$12587 \times i$	
№10	$10006 \times i$		$12587 \times i$		$12589 \times i$		$4569 \times i$	
Всього								

(i – остання цифра номера студента в списку групи)

Таблица 5.3 – Типи ринків за показниками концентрації і рівня розвитку конкуренції

Ринки	Кількісне значення індекса Херфіндаля-Хіршмана (ННІ)	Тип ринків за рівнем конкуренції
Чистої конкуренції	$\text{ННІ} < 1000$	Висококонкурентний
Абсолютної монополії	$\text{ННІ} = 10000$	Абсолютно неконкурентний
Монопольстичної конкуренції	$1000 < \text{ННІ} \leq 2000$	Потенційно конкурентний
Олігопольстичної конкуренції	$2000 < \text{ННІ} \leq 10000$	Ситуаційно конкурентний

де $P_1^2 + P_2^2 + \dots + P_n^2$ – зведені в квадрат частки j -го підприємства на ринку;

n – кількість суб'єктів господарювання на ринку.

Індекс Херфіндаля-Хіршмана є найбільш узагальнюючим показником стану ринку, який враховує як кількість підприємств, так і нестабільність їх положення на ринку.

Одиниці виміру індексу Херфіндаля-Хіршмана:

- у відсотках від 0 до 10000;
- в частках від 0 до 1.

Якщо показник ННІ набуває значення 10000, це означає існування абсолютної монополії. Якщо показник ННІ набуває значення 0, то це означає повну деконцентрацію на ринку.

Література: [9,14,16,18,20].

Практичне заняття №6 **ПІДПРИЄМНИЦТВО У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Мета роботи: ознайомитися з методичними підходами до оцінки ефективності підприємницької діяльності.

Завдання 1

Підприємець вирішив захистити і примножити свої заощадження в розмірі $10 \times (i+j)$ тис. грн. Він поклав їх на 20 років на депозитний рахунок в банку з річною відсотковою ставкою $15,5+i,\%$. Відсоток за вкладом фіксований. Яку суму отримає підприємець після закінчення терміну дії депозитної угоди (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи)?

Методичні вказівки

Складні відсотки – це такі, що нараховуються на суму грошового вкладу і додаються до нього (капіталізуються), після чого на отриману суму знову нараховуються відсотки.

Сума нарощеного капіталу за депозитним вкладом за складними відсотками розраховується за наступною формулою:

$$A_0 = A_n \times \left(1 + \frac{p}{100}\right)^n, \quad (6.1)$$

де A_n – сума початкового внеску;

p – річна ставка за депозитом у відсотках;

n – період інвестування.

Завдання 2

Інвестиційний проект передбачає інвестування $600 \times (i+j)$ тис. грн. і отримання в подальшому на протязі 8 років грошових надходжень в розмірі $150 \times (i+j)$ тис. грн. щорічно. Визначити період окупності проекту (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

Період окупності (Payback Period – PBP) – кількість часу, необхідна для покриття витрат на той чи інший проект або для повернення коштів, вкладених підприємством за рахунок коштів, одержаних в результаті основної діяльності по даному проекту.

$$PBP = \frac{INV_t}{CF_t}, \quad (6.2)$$

де INV_t – обсяг вкладених інвестицій за період t ;

CF_t – вхідний грошовий потік (надходження доходів) за весь період інвестування t .

Завдання 3

Інвестиційний проект передбачає інвестування $600 \times i$ тис. грн. і отримання в подальшому на протязі 5 років грошових надходжень за наступною схемою:

- 1 рік – $50 \times i$ тис. грн.;
- 2 рік – $100 \times i$ тис. грн.;
- 3 рік – $200 \times i$ тис. грн.
- 4 рік – $250 \times i$ тис. грн.;
- 5 рік – $300 \times i$ тис. грн.

Визначити графічним способом період окупності інвестиційного проекту при нормі дисконту: 1, 2, 3 рік – 5%; 4 рік – 7%; 5 рік – 9% (i – остання цифра номера студента в списку групи; j – передостання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

Дисконтований термін окупності інвестицій (Discounted Payback Period, DPP) – це термін, за який окупляться первинні витрати на реалізацію проекту за рахунок доходів, дисконтованих за заданою відсотковою ставкою (нормою прибутку).

$$DPP = \frac{\sum_{t=0}^n \frac{INV_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}, \quad (6.3)$$

де r – ставка дисконтування.

Завдання 4

Інвестиційна компанія «Укрінвест» прийняла до розгляду бізнес-плани двох інвестиційних проєктів (табл. 6.1, табл. 6.2). Ставка дисконту: проєкт А – 15%; проєкт Б – 18%.

Визначити ефективність проєктів, обґрунтувати, якому з проєктів потрібно віддати перевагу.

Методичні вказівки

Для оцінки ефективності інвестиційних проєктів та прийняття рішення щодо їх реалізації використовують наступні показники.

1. Дисконтований термін окупності інвестицій (DPP). Критерій ефективності проєкту $DPP < t$.

2. Чиста поточна вартість (Net Present Value, NPV) визначається як сума приведених вартостей (PV) вхідних і вихідних платежів (витрат та доходів) пов'язаних з інвестицією чи проєктом протягом усього часу тривання. Зміна вартості грошей у часі означає, що чиста поточна вартість залежить не тільки від величини витрат та доходів, але й від часу в який ці платежі відбуваються та процентної ставки за допомогою якої платежі дисконтуються.

$$NPV = \sum_{t=0}^n \frac{INV_t}{(1+r)^t} - \sum_{t=0}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} = \sum_{t=0}^n \frac{INV_t - CF_t}{(1+r)^t}. \quad (6.4)$$

Критерій ефективності проєкту $NPV > 0$.

Таблиця 6.1 – Вихідні дані за проєктом А

Показники	Роки інвестування				
	1	2	3	4	5
Інвестиційні витрати, тис. грн.	$2500 \times i$	$1500 \times i$	-	-	-
Валові доходи, тис. грн.	-	$3500 \times i$	$3500 \times i$	$3600 \times i$	$3200 \times i$
Валові витрати, тис. грн.	-	$2000 \times i$	$2200 \times i$	$2300 \times i$	$2000 \times i$
Амортизація, тис. грн.	-	$250 \times i$	$350 \times i$	$330 \times i$	$310 \times i$
Ставка податку на прибуток, %	-	18	18	18	18

Таблиця 6.2 – Вихідні дані за проєктом Б

Показники	Роки інвестування			
	1	2	3	4
Інвестиційні витрати, тис. грн.	$2200 \times i$	-	-	-
Валові доходи, тис. грн.	-	$3600 \times i$	$3100 \times i$	$3500 \times i$
Валові витрати, тис. грн.	-	$1750 \times i$	$1500 \times i$	$1500 \times i$
Амортизація, тис. грн.	-	$450 \times i$	$420 \times i$	$410 \times i$
Ставка податку на прибуток, %	-	18	18	18

3. Індекс рентабельності (доходності) інвестицій

Індекс рентабельності інвестицій (Profitability Index, PI) розраховується як відношення суми дисконтованих грошових потоків до початкових інвестицій.

$$PI = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{INV_t}{(1+r)^t}} \quad (6.5)$$

Критерій ефективності проєкту $PI > 1$.

Література: [6,12,15,17].

Практичне заняття №7

КАПІТАЛ. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І ПРИБУТОК

Мета роботи: ознайомитися з методичними підходами до оцінки ефективності основної діяльності економічних суб'єктів.

Завдання 1

Марія Петрівна працювала бухгалтером і отримувала $24 \times i$ тис. грн. заробітної плати на рік. Одного разу, вона вирішила заснувати власний бізнес. Річна орендна плата приміщення коштувала їй $32 \times i$ тис. грн., оренда обладнання – $64 \times i$ тис. грн. Для оплати ліцензії їй довелося використовувати $1 \times i$ тис. грн. з власного термінового рахунку в банку на суму в $20 \times i$ тис. грн., на які нараховувалося 20% річних. Витрати на сировину і матеріали склали $10 \times i$ тис. грн. на рік. Очікувана річна виручка – $200 \times i$ тис. грн. Визначте величину бухгалтерського та економічного прибутку Марії Петрівни і поясніть, чи доцільною була зміна місця роботи (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

Економічний прибуток = Виручка - Економічні витрати
(бухгалтерські витрати + внутрішні (неявні) витрати)

Бухгалтерський прибуток = Виручка - бухгалтерські витрати

Внутрішні неявні витрати – це не отримана заробітна платня або не одержані відсотки по депозиту.

Завдання 2

Обсяг виробництва фірми становить $100 \times i$ млн. грн. на рік. Витрати фірми за такий же період склали $70 \times i$ млн. грн. на рік. Обсяг реалізації продукції склав 95% від обсягу виробництва. Визначте обсяг прибутку фірми за аналізований період (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

Прибуток фірми за рік = Обсяг реалізації продукції - Витрати

Завдання 3

Обсяг виробленої підприємством продукції становить $5 \times i$ тис. шт. Загальні витрати підприємства склали $100 \times i$ тис. грн., з них постійні – $20 \times i$ тис. грн. Вкажіть, чому дорівнюють середні змінні та середні постійні витрати (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

$$AFC = FC / Q, \quad (7.1)$$

$$AVC = VC / Q, \quad (7.2)$$

де AFC – середні постійні витрати,
 AVC – середні змінні витрати,
 FC, VC – постійні та змінні витрати відповідно,
 Q – обсяги виробництва продукції.

Завдання 4

Визначте, який прибуток фірма отримує в своє розпорядження за умови реалізації продукції в розмірі $600 \times i$ одиниць за ціною $12 \times i$ грн. / грн., якщо витрати виробництва становив $7000 \times i$ грн., а податок на прибуток фірми встановлений на рівні 18% (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

Валовий дохід = Ціна $\times$ Обсяг,

Прибуток = Валовий дохід – Валові витрати,

Чистий прибуток = Прибуток – Податок на прибуток

Завдання 5

У короткостроковому періоді середні постійні витрати фірми становлять $5,5 \times i$ грн., середні змінні витрати – $8,3 \times i$ грн. Фірма виготовила $250 \times i$ од. продукції і продала за ціною $14 \times i$ грн. за одиницю товару. Розрахуйте чи має фірма прибуток (збиток) і чому

він буде дорівнювати (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні вказівки

$$\text{Виторг (Inc)} = Q \times P, \quad (7.3)$$

$$\text{Загальні витрати (TC)} = (AFC \times Q) + (AVC \times Q), \quad (7.4)$$

$$\text{Прибуток (Pr of)} = P - TC, \quad (7.5)$$

Завдання 6

При збої комп'ютерної програми в звіті про діяльність фірми залишилися лише кілька цифр (табл. 7.1). Відновіть всі дані (i – остання цифра номера студента в списку групи)/

Таблиця 7.1 – Вихідні данні

Q	FC	VC	TC	AFC	AVC	ATC	MC
0			$120 \times i$				
10						$40 \times i$	
20	$120 \times i$	$368 \times i$					
30			$548 \times i$				$6 \times i$

Література: [7,13,16,20].

Практичне заняття №8 ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЖИТТЯ ТА СВІТОВИЙ РИНОК

Мета роботи: ознайомитися з особливостями міжнародного поділу праці та інтернаціоналізації економіки як основи формування світового господарства.

Завдання 1

Країна А може виробляти $200 \times i$ тис. пар взуття або $100 \times i$ тис. шт. калькуляторів, країна В – $80 \times i$ тис. пар взуття або $120 \times i$ тис. шт. калькуляторів. Визначте абсолютні, порівняльні

переваги і напрямки спеціалізації країн (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Завдання 2

Еколандія може виготовити $100 \times i$ тис. т сиру або $100 \times i$ тис. м тканини, Екодарія – $100 \times i$ тис. т сиру або $8 \cdot 100 \times i$ тис. м тканини. Визначте абсолютні, порівняльні переваги, а також напрямки спеціалізації країн (i – остання цифра номера студента в списку групи).

Методичні рекомендації до виконання

Коли виробництво однієї країни є більш ефективним, ніж іншої, у виробництві конкретного товару (тобто має абсолютні переваги) і менш ефективним у виробництві іншого товару (має абсолютні недоліки), тоді обидві країни можуть вигравати від спеціалізації на виробництві товару на основі абсолютних переваг та обмінювати частину обсягу виробництва на інший товар, при виробництві якого країна має абсолютні недоліки.

За рахунок цього відбувається найефективніше використання ресурсів, а виробництво обох товарів буде зростати. Таке збільшення виробництва обох товарів визначатиме вигравши від спеціалізації виробництва, який буде поділений між двома країнами через торгівлю.

Теорія порівняльних переваг – якщо країни спеціалізуються на виробництві тих товарів, що вони можуть робити з відносно більш низькими витратами в порівнянні з іншими країнами, то торгівля буде взаємовигідною для обох країн, незалежно від того, чи є виробництво в одній з них абсолютно більш ефективним, чим в іншій. Теорія порівняльних переваг використовує поняття альтернативної ціни, що теж саме, що й витрат (ціни) заміщення.

Альтернативна вартість – вартість виробництва товару чи послуги, що вимірюється стосовно втраченої можливості виробництва іншого виду товарів або послуг і потребує таких же витрат ресурсів, ціна заміни одного блага іншим. Якщо у виборі двох можливих благ та їх джерел споживач (покупець) віддасть перевагу першому, жертвуючи при цьому другим, то друге благо є альтернативною ціною першого. Отже, альтернативна вартість

блага є ціною втрат, на яку готовий йти споживач, щоб мати можливість придбати бажане благо.

Завдання 3

Світова ціна на цукор складає $250 \times i$ дол. США за тону. Узбекистан вводить мито на імпорту цукру на рівні 20% митної вартості товару. За відсутності митного оподаткування імпорту цукру його щорічне виробництво в Узбекистані складало б $2 \times i$ млн. т, а споживання – $3 \times i$ млн. т. Після введення митного оподаткування імпорту внутрішнє виробництво цукру в цій країні збільшилося до $2,4 \times i$ млн. т, натомість імпорту скоротився до $0,4 \times i$ млн. т.

Побудуйте графік ринку цукру в Узбекистані і з його допомогою розрахуйте:

- 1) чистий вииграш узбецьких споживачів у випадку усунення імпорту тарифу;
- 2) чисті втрати узбецьких виробників цукру у випадку усунення імпорту тарифу;
- 3) втрати доходної частини державного бюджету Узбекистану від усунення імпорту тарифу;
- 4) приріст споживання цукру в Узбекистані в результаті усунення імпорту тарифу.

Методичні рекомендації до виконання

Ефект доходу являє собою обсяг збільшення доходів бюджету в результаті оподаткування імпорту митом, обчислюється як обсяг імпорту країни після введення тарифу, помножений на розмір мита. Ефект доходу є втратою для споживачів, оскільки їхні доходи вилучаються державою в дохід бюджету.

Ефект перерозподілу – це перерозподіл доходів від споживачів до виробників продукції, яка конкурує з імпортом. Ясно, що в результаті введення митного тарифу в першу чергу страждають споживачі імпорту товарів. Адже сам факт ввезення деякого обсягу товару з-за кордону свідчить про його перевагу вітчизняному. Внаслідок оподаткування цього товару імпорту митом споживач змушений або витратити на його придбання більше коштів, або купувати його в менших кількостях, або те й інше

одночасно. Таким чином, митний тариф, обмежуючи імпорт, призводить до погіршення споживчих можливостей.

Об'єднавши результати впливу тарифу на споживачів, виробників і державну скарбницю, можна досягти результату впливу тарифного захисту на країни-імпортера.

Література: [5,9,15,16,19].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Економічна теорія для бакалаврів [Текст] : метод. посіб. з нормат. дисциплін для студентів спец. 6.030501 «Економічна теорія» / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Екон. ф-т, Каф. екон. теорії, менеджменту і адміністрування ; [уклад.: Галушка З.І. та ін. ; за ред. З.І. Галушки]. Чернівці : Місто, 2016. 409 с.

2. Економічна теорія [Текст] : навч. посіб. / Н.Г. Ушакова [та ін.] ; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2015. 241 с.

3. Економічна теорія. Політекономія [Текст] : підручник / [В.Д. Базилевич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В.Д. Базилевича ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 8-ме вид., перероб. і допов. К. : Знання, 2012. 702 с.

4. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Макроекономіка [Текст] : навч. посіб. / [Н. П. Мацелюх та ін.] ; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2018. 429 с.

5. Економічна теорія [Текст] : метод. вказівки та завдання для практ. занять, самост. роботи, тести для студентів усіх галузей знань ден. та заоч. форм навчання / Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т ; [уклад.: О.О. Перепьолкіна та ін.]. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2018. 155 с.

6. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка [Текст] : навч. посіб. / [Н. П. Мацелюх та ін.] ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС Україна, 2018. 297 с.

7. Економічна теорія [Текст] : [навч. посіб.] / [В.Б. Захожай та ін.] ; під керівництвом та наук. ред. В.Б. Захожая ; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом (МАУП). Київ : Персонал, 2016. 518 с.

8. Економічна теорія [Текст] : навч. посіб. / [Н.П. Мацелюх та ін.] ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 477 с.

9. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність [Текст] : підручник / [Е.М. Забарна та ін.] ; Одес. нац. політехн. ін-т. Херсон : ОЛДІ-плюс, 2020. 411 с.

10.Економічна теорія [Текст] : підручник / [В.П. Якобчук та ін. ; під заг. ред. В.П. Якобчук] ; Житомир. нац. агрокол. ун-т. Київ : Ліра-К, 2020. 449 с.

11.Економічна теорія [Текст] : навч. посіб. / уклад.: Бойда С.В., Колосінська М.І., Белей С.І. ; Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : ЧНУ : Рута, 2021. 199 с.

12.Економічна теорія (історія економіки та економічної думки, політекономія, мікроекономіка, макроекономіка) [Текст] : навч. посіб. у 2-х ч. Ч. 1 : Історія економіки та економічної думки, політекономія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 532 с.

13.Економічна теорія [Текст] : підручник / [О. М. Головченко та ін.] ; за заг. ред. канд. юрид. наук А. О. Шелехова. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович [вид.], 2018. 159 с.

14.Економічна теорія [Текст] : підручник / Київ. нац. торг.-екон. ун-т ; [В. Д. Лагутін та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Д. Лагутіна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 607 с.

15.Економічна теорія [Текст] : навч. посіб. / [Л. С. Томашик та ін.] ; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2018. 263 с.

16.Колосінська, М. І. Економічна теорія [Текст] : зб. тест. завдань (для студентів ден. і заоч. форм навчання екон. спец.) ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Каф. економіки та безпеки підприємства. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. 81 с.

17.Пітюлич М. І., Кушнір Ю. Б. Економічна теорія [Текст] : посіб. для студентів неекон. спец. Вид. третє, зі змін. Ужгород : Сабов А. М. [вид.], 2018. 273 с.

18.Політична економія [Текст] : навч. посіб. / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад.: Томашик Л. С. та ін.]. Львів : Вид-во ЛКА, 2015. 223 с.

19.Резнік Н. П., Талавиря М. П., Пащенко О. В. Макроекономіка [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ ; Київ. міжнар. ун-т. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ : КиМУ, 2015. 554 с.

20.Illia Dmytriiev, Igor Britchenko, Yaroslava Levchenko, Olena Shershenyuk, Maksym Bezpartochnyi, Economic theory, book, Marin Drinov Publishing House of BAS, Sofia, 2020, 218 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Вихідні дані до практичного завдання 1

Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника
1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	740	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	950	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	840
2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:	
на початок періоду	100	на початок періоду	170	на початок періоду	90
на кінець періоду	120	на кінець періоду	150	на кінець періоду	120
3. Вартість сировини й комплектуючих	300	3. Вартість сировини й комплектуючих	250	3. Вартість сировини й комплектуючих	300
4. Вартість палива й енергії	180	4. Вартість палива й енергії	160	4. Вартість палива й енергії	180
5. Витрати на оплату праці	200	5. Витрати на оплату праці	300	5. Витрати на оплату праці	250
6. Витрати на утримання наукової лабораторії	60	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	80	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	65
7. Видатки на оплату послуг зв'язку	20	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	10	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	20
8. Втрати готової продукції	10	8. Втрати готової продукції	5	8. Втрати готової продукції	11
9. Видатки на харчування працівників	1	9. Видатки на харчування працівників	2	9. Видатки на харчування працівників	3
10. Витрати на юридичні послуги	5	10. Витрати на юридичні послуги	2	10. Витрати на юридичні послуги	5
11. Видатки по страхуванню майна	47	11. Видатки по страхуванню майна	40	11. Видатки по страхуванню майна	55
12. Амортизація основних фондів	123	12. Амортизація основних фондів	100	12. Амортизація основних фондів	150
13. Видатки на рекламу й маркетинг	53	13. Видатки на рекламу й маркетинг	25	13. Видатки на рекламу й маркетинг	45

Продовження таблиці А.1

Варіант 4		Варіант 5		Варіант 6	
Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника
1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	600	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	860	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	750
2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:	
на початок періоду	85	на початок періоду	200	на початок періоду	100
на кінець періоду	60	на кінець періоду	170	на кінець періоду	90
3. Вартість сировини й комплектуючих	200	3. Вартість сировини й комплектуючих	500	3. Вартість сировини й комплектуючих	320
4. Вартість палива й енергії	100	4. Вартість палива й енергії	210	4. Вартість палива й енергії	180
5. Витрати на оплату праці	150	5. Витрати на оплату праці	600	5. Витрати на оплату праці	260
6. Витрати на утримання наукової лабораторії	20	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	100	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	100
7. Видатки на оплату послуг зв'язку	5	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	20	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	20
8. Втрати готової продукції	3	8. Втрати готової продукції	10	8. Втрати готової продукції	10
9. Видатки на харчування працівників	1	9. Видатки на харчування працівників	7	9. Видатки на харчування працівників	3
10. Витрати на юридичні послуги	3	10. Витрати на юридичні послуги	5	10. Витрати на юридичні послуги	5
11. Видатки по страхуванню майна	30	11. Видатки по страхуванню майна	60	11. Видатки по страхуванню майна	47
12. Амортизація основних фондів	160	12. Амортизація основних фондів	200	12. Амортизація основних фондів	220
13. Видатки на рекламу й маркетинг	10	13. Видатки на рекламу й маркетинг	60	13. Видатки на рекламу й маркетинг	40

Продовження таблиці А.1

Варіант 7		Варіант 8		Варіант 9	
Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника
1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	925	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	1140	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	924
2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:	
на початок періоду	125	на початок періоду	204	на початок періоду	99
на кінець періоду	150	на кінець періоду	180	на кінець періоду	132
3. Вартість сировини й комплектуючих	375	3. Вартість сировини й комплектуючих	300	3. Вартість сировини й комплектуючих	330
4. Вартість палива й енергії	225	4. Вартість палива й енергії	192	4. Вартість палива й енергії	198
5. Витрати на оплату праці	250	5. Витрати на оплату праці	360	5. Витрати на оплату праці	275
6. Витрати на утримання наукової лабораторії	75	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	96	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	71,5
7. Видатки на оплату послуг зв'язку	25	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	12	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	22
8. Втрати готової продукції	12,5	8. Втрати готової продукції	6	8. Втрати готової продукції	12,1
9. Видатки на харчування працівників	1,3	9. Видатки на харчування працівників	2,4	9. Видатки на харчування працівників	3,3
10. Витрати на юридичні послуги	6,3	10. Витрати на юридичні послуги	2,4	10. Витрати на юридичні послуги	5,5
11. Видатки по страхуванню майна	58,8	11. Видатки по страхуванню майна	48	11. Видатки по страхуванню майна	60,5
12. Амортизація основних фондів	153,8	12. Амортизація основних фондів	120	12. Амортизація основних фондів	165
13. Видатки на рекламу й маркетинг	66,3	13. Видатки на рекламу й маркетинг	30	13. Видатки на рекламу й маркетинг	49,5

Закінчення таблиці А.1

Варіант 10		Варіант 11		Варіант 12	
Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника	Найменування показника	Значення показника
1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	690	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	997,6	1. Готова продукція, виготовлена й реалізована у звітному періоді	922,5
2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:		2. Продукція, що не пройшла повний цикл технологічної обробки в межах підприємства:	
на початок періоду	97,8	на початок періоду	232	на початок періоду	123
на кінець періоду	69	на кінець періоду	197,2	на кінець періоду	110,7
3. Вартість сировини й комплектуючих	230	3. Вартість сировини й комплектуючих	580	3. Вартість сировини й комплектуючих	393,6
4. Вартість палива й енергії	115	4. Вартість палива й енергії	243,6	4. Вартість палива й енергії	221,4
5. Витрати на оплату праці	172,5	5. Витрати на оплату праці	696	5. Витрати на оплату праці	319,8
6. Витрати на утримання наукової лабораторії	23	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	116	6. Витрати на утримання наукової лабораторії	123
7. Видатки на оплату послуг зв'язку	5,8	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	23,2	7. Видатки на оплату послуг зв'язку	24,6
8. Втрати готової продукції	3,5	8. Втрати готової продукції	11,6	8. Втрати готової продукції	12,3
9. Видатки на харчування працівників	1,2	9. Видатки на харчування працівників	8,1р.	9. Видатки на харчування працівників	3,7
10. Витрати на юридичні послуги	3,5	10. Витрати на юридичні послуги	5,8	10. Витрати на юридичні послуги	6,2
11. Видатки по страхуванню майна	34,5	11. Видатки по страхуванню майна	69,6	11. Видатки по страхуванню майна	57,8
12. Амортизація основних фондів	184	12. Амортизація основних фондів	232	12. Амортизація основних фондів	270,6
13. Видатки на рекламу й маркетинг	11,5	13. Видатки на рекламу й маркетинг	69,6	13. Видатки на рекламу й маркетинг	49,2

Таблиця А.2 – Вихідні дані до практичного завдання 2

Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Виручка від реалізації продукції власного виробництва	207,9	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	236,25	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	260
Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:	
на початок року	46,2	на початок року	52,5	на початок року	52
на кінець року	41,8	на кінець року	47,5	на кінець року	45,5
Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	114,4	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	130	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	143
Зміна виробничих запасів	-8,8	Зміна виробничих запасів	-10	Зміна виробничих запасів	-7,8
Покупка товарів з метою перепродажу	41,8	Покупка товарів з метою перепродажу	47,5	Покупка товарів з метою перепродажу	42,9
Перепродаж товарів	38,5	Перепродаж товарів	43,75	Перепродаж товарів	39
Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу	
на початок року	14,3	на початок року	16,25	на початок року	20,8
на кінець року	19,8	на кінець року	22,5	на кінець року	24,7

Продовження таблиці А.2

Варіант 4		Варіант 5		Варіант 6	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Виручка від реалізації продукції власного виробництва	287,5	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	243,6	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	283,2
Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:	
на початок року	92	на початок року	58	на початок року	76,7
на кінець року	94,3	на кінець року	69,6	на кінець року	79,06
Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	230	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	236,64	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	147,5
Зміна виробничих запасів	6,9	Зміна виробничих запасів	17,4	Зміна виробничих запасів	-8,26
Покупка товарів з метою перепродажу	69	Покупка товарів з метою перепродажу	139,2	Покупка товарів з метою перепродажу	82,6
Перепродаж товарів	74,75	Перепродаж товарів	121,8	Перепродаж товарів	76,7
Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу	
на початок року	28,75	на початок року	29	на початок року	11,8
на кінець року	34,5	на кінець року	46,4	на кінець року	17,7

Продовження таблиці А.2

Варіант 7		Варіант 8		Варіант 9	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Виручка від реалізації продукції власного виробництва	189	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	189	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	200
Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:	
на початок року	42	на початок року	42	на початок року	40
на кінець року	38	на кінець року	38	на кінець року	35
Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	104	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	104	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	110
Зміна виробничих запасів	-8	Зміна виробничих запасів	-8	Зміна виробничих запасів	-6
Покупка товарів з метою перепродажу	38	Покупка товарів з метою перепродажу	38	Покупка товарів з метою перепродажу	33
Перепродаж товарів	35	Перепродаж товарів	35	Перепродаж товарів	30
Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу	
на початок року	13	на початок року	13	на початок року	16
на кінець року	18	на кінець року	18	на кінець року	19

Закінчення таблиці А.2

Варіант 10		Варіант 11		Варіант 12	
Показник	250	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	210	Виручка від реалізації продукції власного виробництва	240
Виручка від реалізації продукції власного виробництва		Запаси готової продукції на складах:		Запаси готової продукції на складах:	
Запаси готової продукції на складах:	80	на початок року	50	на початок року	65
на початок року	82	на кінець року	60	на кінець року	67
на кінець року	200	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	204	Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	125
Покупка сировини, палива, матеріалів, енергії всіх видів	6	Зміна виробничих запасів	15	Зміна виробничих запасів	-7
Зміна виробничих запасів	60	Покупка товарів з метою перепродажу	120	Покупка товарів з метою перепродажу	70
Покупка товарів з метою перепродажу	65	Перепродаж товарів	105	Перепродаж товарів	65
Перепродаж товарів		Запаси товарів, які призначені для перепродажу		Запаси товарів, які призначені для перепродажу	
Запаси товарів, які призначені для перепродажу	25	на початок року	25	на початок року	10
на початок року	30	на кінець року	40	на кінець року	15

Таблиця А.3 – Вихідні дані до практичного завдання 3

Варіант 1		Варіант 2		Варіант 3	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	25	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	27,5	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	30
Відрахування на рекультивацію земель	38	Відрахування на рекультивацію земель	41,8	Відрахування на рекультивацію земель	45,6
Плата за деревину, що відпускається на корені	43	Плата за деревину, що відпускається на корені	47,3	Плата за деревину, що відпускається на корені	51,6
Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	16	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	17,6	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	19,2
Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	34	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	37,4	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	40,8
Орендна плата	8	Орендна плата	8,8	Орендна плата	9,6
Представницькі видатки	11	Представницькі видатки	12,1	Представницькі видатки	13,2
Оплата послуг сторонніх організацій	41	Оплата послуг сторонніх організацій	45,1	Оплата послуг сторонніх організацій	49,2
Канцелярські й господарські видатки	4	Канцелярські й господарські видатки	4,4	Канцелярські й господарські видатки	4,8
Видатки на відрядження	18	Видатки на відрядження	19,8	Видатки на відрядження	21,6

Продовження таблиці А.3

Варіант 4		Варіант 5		Варіант 6	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	32,5	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	37,5	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	40
Відрахування на рекультивацію земель	49,4	Відрахування на рекультивацію земель	57	Відрахування на рекультивацію земель	60,8
Плата за деревину, що відпускається на корені	55,9	Плата за деревину, що відпускається на корені	64,5	Плата за деревину, що відпускається на корені	68,8
Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	20,8	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	24	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	25,6
Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	44,2	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	51	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	54,4
Орендна плата	10,4	Орендна плата	12	Орендна плата	12,8
Представницькі видатки	14,3	Представницькі видатки	16,5	Представницькі видатки	17,6
Оплата послуг сторонніх організацій	53,3	Оплата послуг сторонніх організацій	61,5	Оплата послуг сторонніх організацій	65,6
Канцелярські й господарські видатки	5,2	Канцелярські й господарські видатки	6	Канцелярські й господарські видатки	6,4
Видатки на відрядження	23,4	Видатки на відрядження	27	Видатки на відрядження	28,8

Продовження таблиці А.3

Варіант 7		Варіант 8		Варіант 9	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	42,5	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	45	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	47,5
Відрахування на рекультивацію земель	64,6	Відрахування на рекультивацію земель	68,4	Відрахування на рекультивацію земель	72,2
Плата за деревину, що відпускається на корені	73,1	Плата за деревину, що відпускається на корені	77,4	Плата за деревину, що відпускається на корені	81,7
Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	27,2	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	28,8	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	30,4
Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	57,8	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	61,2	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	64,6
Орендна плата	13,6	Орендна плата	14,4	Орендна плата	15,2
Представницькі видатки	18,7	Представницькі видатки	19,8	Представницькі видатки	20,9
Оплата послуг сторонніх організацій	69,7	Оплата послуг сторонніх організацій	73,8	Оплата послуг сторонніх організацій	77,9
Канцелярські й господарські видатки	6,8	Канцелярські й господарські видатки	7,2	Канцелярські й господарські видатки	7,6
Видатки на відрядження	30,6	Видатки на відрядження	32,4	Видатки на відрядження	34,2

Закінчення таблиці А.3

Варіант 10		Варіант 11		Варіант 12	
Показник	Значення показника	Показник	Значення показника	Показник	Значення показника
Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	50	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	52,5	Відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази	55
Відрахування на рекультивацію земель	76	Відрахування на рекультивацію земель	79,8	Відрахування на рекультивацію земель	83,6
Плата за деревину, що відпускається на корені	86	Плата за деревину, що відпускається на корені	90,3	Плата за деревину, що відпускається на корені	94,6
Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	32	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	33,6	Плата за воду, що забирається підприємствами з водогосподарчих систем	35,2
Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	68	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	71,4	Витрати на капітальний ремонт будинків і споруджень	74,8
Орендна плата	16	Орендна плата	16,8	Орендна плата	17,6
Представницькі видатки	22	Представницькі видатки	23,1	Представницькі видатки	24,2
Оплата послуг сторонніх організацій	82	Оплата послуг сторонніх організацій	86,1	Оплата послуг сторонніх організацій	90,2
Канцелярські й господарські видатки	8	Канцелярські й господарські видатки	8,4	Канцелярські й господарські видатки	8,8
Видатки на відрядження	36	Видатки на відрядження	37,8	Видатки на відрядження	39,6

Навчальне видання

Методичні вказівки

до практичних занять з дисципліни: «Економічна теорія»
для студентів спеціальності 015.13 – «Метрологія, стандартизація та сертифікація», 015.20 – «Транспорт», 122 – «Комп'ютерні науки»,
131 – «Прикладна механіка», 132 – «Матеріалознавство»,
133 – «Галузеве машинобудування», 141 – «Електроенергетика,
електротехніка, електромеханіка», 142 – «Енергетичне
машинобудування», 151 – «Автоматизація та комп'ютерно-
інтегровані технології», 152 – «Метрологія та інформаційно-
вимірювальна техніка», 192 – «Будівництво та цивільна
інженерія», 193 – «Геодезія та землеустрій»,
274 – «Автомобільний транспорт», 275.03 – «Транспортні
технології»

Укладачі: Шершенюк Олена Миколаївна
Деділова Тетяна Вікторівна

Відповідальний за випуск: д.е.н., доц. Дмитрієва О.І.

Підп. до друк.
Друк офсетний
Тираж екз.
Зак. №

Формат 60×80
Ум. др. л.

1/16 Бум. Тип №
Нав - вид. л.
Ціна договірна

ХНАДУ, ГСП, Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25

Підготовлено у Харківському національному автомобільно-
дорожньому університеті